

TOOL, INDIJSKA FILOZOFIJA I JUNG

Blanka Ivanović
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
blanka.ivanovic@gmail.com

SAŽETAK

Tool je *heavy metal*-bend čiji su tekstovi pjesama ispunjeni referencama na filozofiju, osobito na indijsku filozofiju i jungijansku psihoanalizu. Osvrću se primarno na svjesnost i transcendenciju kako bi proširili vlastite poglede na svijet. Konceptom sjene pak upućuju na Jungove poglede o mračnim dijelovima sebstva koje treba konfrontirati također u svrhu razvoja i promjene perspektive. Tekstovi njihovih pjesama upućuju na potrebu za rastom, ali i za društvenom osviještenošću – kako fenomenološkom, tako i socijalnom. Osvrću se i na razmišljanja o životu, interpersonalne odnose te socijalne utjecaje. Cijeli opus *Toola* tako je prožet referencama i otvoren interpretaciji, potičući svakoga na razmišljanje te vlastito propitkivanje koncepata na koje se osvrću.

Ključne riječi: *Tool*, glazba, metal, filozofija, Jung

UVOD

Heavy metal-glazba smatra se opskurnom te je rijetko preferirana među žanrovima, čak i uzevši u obzir alternativne žanrove. Manje je poznato da se metal-glazba rabi kao medij za prenošenje poruke; političke, socijalne, osobne i slično. Ovo je uobičajeno i za druge žanrove glazbe, međutim metal-glazba je toliko specifična zbog populacije koja ju sluša. Naime, s obzirom na to da je *heavy metal* žanr koji se često veže uz predrasude, povezivan s neugodnim mentalnim stanjima pojedinca ili agresivnošću prema drugima, nije čudno da velik broj ljudi nema želju pripadati populaciji koja se povezuje s takvim žanrom. Kada se uzmu u obzir drugi faktori poput ubrzanoga ritma i mnogih *nu metal* subžanrova, ostaju specifični interesi koji potiču ljude da slušaju metal-glazbu. Jedan od njih zasigurno je i tekst pjesama, koji je kod nekih izvođača uvijek povezan uz određene teme. *Tool* je jedan od takvih metal-bendova, osobito aktualnih metal-bendova, a svoju reputaciju održali su i objavivši novi album 2019. nazvan *Fear Inoculum* (Carey i sur., 2019, pjesma 2) te nastupajući već gotovo tri desetljeća. U svojim pjesmama *Tool* se često referiraju na filozofiju, osobito indijsku, neke koncepte iz psihoanalize te generalno na život, a poglavito na vlastitu promjenu.

INDIJSKA FILOZOFIJA

Indijska filozofija ima dugačku povijest ispreplitanja sa spiritualnošću, filozofijom, religijom i književnošću. Neki od najstarijih spisa poput skupa himni *Rgveda* datiraju i do dvije tisuće godina prije nove ere (Hiriyanna, 1980, 29). Nastanak *Rgvede* smatra se početkom vedskoga razdoblja koje je karakterizirano religioznošću i ritualima. U ovom razdoblju prvi se put spominju *brahman* i *ātman*, riječi koje mijenjaju značenja kroz prijašnja razdoblja razvoja indijske misli. U vedskom razdoblju *brahman* se odnosio na tekstove u prozi poglavito tematike obreda (Hiriyanna, 1980, 41), no pred kraj vedskoga i osobito u sljedećem razdoblju Upanišada koje se protive ritualizmu svojstvenom Vedama (Iveković, 1981, 12), *brahman* poprima značenje s kojim se povezuje i danas – svjesnosti. *Brahman* tako označava sveobuhvatnost bitka, i apsolut sâm, kao ono što je

‘iza kulise’ realnosti bitka i nebitka (Iveković, 1981, 11). *Ātman* pak je pojam kojim se označavalo unutrašnje sopstvo čovjeka, ili ono što se često naziva ‘dušom’ (Hiriyanna, 1980, 61). Prema tome je fokus pojma *ātman* primarno na biti čovjeka, na njegovoj unutrašnjosti i onome što ga u ontološkom smislu definira. Vrlo generalizirano može se reći da u predupanišadskom razdoblju odvajanje *brahmana* i *ātmana* kao pojmova služi za naglaske različitih istraživanja stvarnosti; *brahman* služi kao opis realnosti općenito i suštinski je objekt metafizike, *ātman* kao opis esencije čovjeka i objekt je psihologije te metafizike. Upravo u Upanišadama počinje razdoblje indijske filozofije i književnosti u kojem se ta dva pojma sve više rabe kao sinonimi (Hiriyanna, 1980, 61), označavajući da je realnost jedna te ista, čovjek je dijelom nje i nije od nje odvojen. Takva sinteza oprečnosti vanjskoga svijeta i unutrašnjosti čovjeka odraz je i samoga duha vremena u kojem se razvijao hinduizam i centralno shvaćanje jedne duše ili srži svega što jest. *Ātman* ili *brahman* prema tome se gledaju kao jedno, koji su realnost i prema kojima je sve ostalo nerealno, ili više panteistički čime se svemir izjednačuje s *brahmanom* ili *ātmanom* (Dasgupta, 50; prema Veljačić, 1982, 56). Važna implikacija koji proizlazi iz toga jest da je svatko dio većega sustava unutar kojega ima funkciju, tj. da ako čovjek želi saznati više o svemiru i realnosti, treba samo pogledati unutar sebe (Radhakrishnan, 1948, 145).

Tool se nerijetko osvrću upravo na mogućnost pojedinca da bude više osviješten ili dođe do prosvjetljenja, uključujući promjene utemeljene na indijskoj filozofiji kao što su ‘otvaranje trećeg oka’, što se odnosi na postizanje jedinstva s *brahmanom*. Jedinstvo s *brahmanom* ili *ātmanom* jedno je od tumačenja dolaska do prosvjetljenja kojim se opisuju svjesnost te se motivi poput svjetla, buđenja i osvještavanja spominju u raznim učenjima. Tako i samo ime Buddhe znači ‘probudeni’ koje je dobio kao znak prosvjetljenja koje je imao, probudivši se iz sna o životu – još jedne česte metafore za (ne)realnost života (Hiriyanna, 1980: 119). Još u vedskim tekstovima, poput *Puruša-sukte*, uočava se poticaj na postizanje jedinstva s *ātmanom* (dahom): “Neka tvoje oko ide suncu, tvoj dah vjetru”. Temelj filozofije *Toola* upravo je u ovim konceptima pa tekstovi pjesama često navode kako je sve jedno ili pjevač Maynard James Keenan pjeva kako se probudio. U pjesmi *Pneuma* s najnovijega albuma *Fear Inoculum* tekst “We are born of one breath, one word / We are all one spark, sun becoming”

(Carey i sur., 2019, pjesma 2) ističe se kako smo svi jedno, rođeni od jednoga daha. Taj dah je i sam naziv pjesme; na grčkom *pneuma* znači 'dah' ili 'duh' (Collins, nd), ekvivalentno *ātmanu* koji isprva označava 'dah' ili 'srž čovjeka' (Hiriyanna, 1980, 60). U sanskritu se spominje i *prana*, označavajući dah bogova koji daje život i univerzalnu energiju kojom su prožete sve stvari (Johari, 2000, 4). Tako u pjesmi *Tool* govore kako postajemo dah: "But bound to reach out and beyond this flesh / Become pneuma" (Carey i sur., 2019, pjesma 2).

U pjesmi *Third Eye* Keenan pjeva o tome kako je život san: "A child's rhyme stuck in my head / It said that life is but a dream" (Carey i sur., 1996, pjesma 10), implicirajući upravo koliko je naša stvarnost zapravo nestvarna, što spoznamo tek kada smo svjesni bitka. S obzirom na to da mi jesmo bitak i da je sve jedno te isto, u nekom smislu mi se vraćamo bitku i sebi, pa tako tekst dalje glasi: "So good to see you / I've missed you so much" (Carey i sur., 1996, pjesma 10), pri čemu se Keenan pjevajući obraća svemiru ili bogu, a može se interpretirati i da je subjekt (Keenan) nedostajao svjesnosti i vraća joj se. Generalno pjesme *Toola*, koliko god sadrže eksplicitne reference i poruke, nekad sadrže i stihove koji mogu imati više značenja te ostavljaju mjesta za vlastitu interpretaciju. Upravo pri osvještavanju pojedinac spoznaje koliko su materijalne stvari nevažne i prolazne, što se ističe stihovima "I thought that you were hiding / And you thought that I had run away / Chasing the tail of dogma" (Carey i sur., 1996, pjesma 10), pri čemu se ukazuje i na to kako pojedinac često misli da je spoznaja skrivena ili nedohvatljiva ('hiding'). Ovaj motiv da postoji neka dublja ili drugačija stvarnost nije rijedak u povijesti ljudske misli, pa tako analogno poslije u antičkoj Grčkoj na sličan način Platon govori o nestvarnosti svijeta, referirajući se na svijet ideja kojega možemo spoznati kad "izađemo izvan spilje" u kojoj osjetilima opažamo sjene svijeta ideja (Malcolm, 1962, 39).

Sam naziv pjesme *Third Eye* je direktna referenca na *ājñā chakru*. *Chakre* su važan dio povijesti indijske filozofije te se *Tool* nerijetko na njih osvrću. U stihovima "Dreaming of that face again / It's bright and blue and shimmering / Grinning wide / And comforting me with it's three warm and wild eyes" (Carey i sur., 1996, pjesma 10), lice (engl. *face*) može se odnositi općenito na lice božanstva, specifičnoga ili generalno svemira/

brahmana, a plava boja koju spominju karakteristična za *ājñā chakru* tj. treće oko. *Chakre* su psihički fokusi transformacije koje pretvaraju psihofizičku energiju u spiritualnu ili prema etimološkom značenju “ono po čemu je sve učinjeno” (Ramachandra Rao, 1983, i), a prana je energija koja ih pokreće te stvara život i stvari (Johari, 2000, 4). Najčešće se spominje sedam *chakri* (iako postoje sustavi s njih šest ili osam), pri čemu je svaka smještena duž okomice paralelne kralježnici tijela te je svaka prikazana lotosovim cvijetom u određenoj boji i povezana s nekim aspektom života (Herring, 2007). *Ājñā chakra* šesta je po redu, prikazana je indigo plavom bojom te smještena između obrva (Herring, 2007), pa se prikladno naziva i trećim okom (eng. *third eye*). *Ājñā chakra* povezana je s višim funkcijama svijesti te se prosvjetljenje naziva i otvaranjem trećega oka (Wilber, 1979, 7). Riječ *ājñā* dolazi iz sanskrita, znači zapovijedati (Grimes, 1996, 22), što se odnosi upravo na zapovijedanje tj. kontrolu vlastite svjesnosti kako bi se percipirala viša stanja. U sredini *ājñāe* nalazi se trokut sa znakom *ohm* koji simbolizira *ātman*, a onaj tko meditira na ovu *chakru* može spoznati jedinstvo Brahmana (Nityabodhananda, 2009, 62). Na taj način dolazi do ‘prosvjetljenja’ te ova *chakra* simbolizira upravo osvještenje i promjenu percepcije. Kroz cijelu pjesmu *Third Eye* tekst se referira upravo na plavu *ājñā chakru* i promjenu u svjesnosti. Karakteristika *ājñā chakre* je i da se na lotosu *ājñāe* nalaze slova, desno Ksham i lijevo Ham te desno božica Shakti s licem šest lica kao šest mjeseca i lijevo bog Shiva (Judith, 2002, 283).

Na kraju videa pjesme *Parabole* (Tool, 2019) prikazani su čovjek i plamen vatre. Čovjek u videu nakon dolaska plamena nema kožu ni određeno lice već mu se vide mišići, kosti i krvožilni sustav, što je na neki način slikovit prikaz odbacivanja izvanjskoga i slike o sebi temeljene na vanjskom izgledu, simbolizirajući kako smo u suštini svi jedno te isto. Plamen dolazi do čovjeka, razdvoji se na dva žuta i narančasta plamena unutar kojih je po jedno oko, potom plameni penetriraju kroz noge čovjeka – one predstavljaju *femininu* i *maskulinu* energiju, tj. metaforički mogu biti Shakti i Shiva. Kad uđu u tijelo (kroz stopala) čovjeka, oba oka poprimaju jednaku žutu boju te im se tijekom putovanja boje mijenjaju, što je opetovana referenca na jedinstvo svega do čega se dolazi kroz promjenu. Dva oka vrte se oko centra i kralježnice tijela, stanu na području prsa gdje se vidi da jedno ima ružičastu, a drugo plavu boju – što su klasične boje za

feminino i *maskulino*, te stvore lotos cvijet u području prsa – tu na području srca je *anāhata chakra* koju se inače prikazuje lotosom s 12 latica (Grimes, 1996, 30). Na lotos se u kontekstu mijenjajućega iskustva referenciraju i u pjesmi naziva *The Gaping Lotus Experience* (Carey i sur., 1992, pjesma 7). *Anāhata* ima primarnu funkciju ljubavi te se meditacijom ove *chakre* postiže empatija i blagost (Judith, 2002, 191). Ovo je prilično simptomatično za osvještavanje, s obzirom na to da je potrebno oprostiti sebi te imati razumijevanja za druge, te sveukupno ova *chakra* time simbolizira i jedinstvo – ljubav prema sebi i drugima. *Anahata chakra* važna je i u budizmu, gdje je ekvivalentna *dharma chakri* (Ramachandra Rao, 1983, 48), pri čemu je *dharma* jedna od osnovnih nauka budizma, označavajući fenomenologiju i utemeljenost prirodnih zakona na moralnosti (Veljačić, 1982, 88). Dva križajuća trokuta unutar *anāhata chakre* predstavljaju ponovno *femininu* i *maskulinu* energiju; trokut prema gore predstavlja Shivu, a trokut prema dolje Shakti (Johari, 2000, 125). Također, kako je ovo središte za ljubav, Shakti i Shiva se ovdje u srcu sjedinjuju te njihova ljubav prožima svemir (Judith, 2002, 192), što je prilično doslovno pokazano u videu plamenima očiju. Iz područja prsa dva oka putuju ponovno oko kralježnice do čela gdje se ujedinjuju u jedno, treće oko između obrva gdje se nalazi *ājñā chakra* – što opet predstavlja ujedinjene Shaktija i Shive, tj. pojedinac tako proširuje svoje vidike. Pritom se treće oko ‘otvori’, prostor ispunjen očima oko čovjeka se spoji s glavom čovjeka i on se dezintegrira u stvarnost okolo (Tool, 2019), metaforički prikazujući dezintegraciju ega u jedinstvo s Brahmanom tj. svemirom. Takvo stanje može se održati ako smo osviješteni i otvoreno nam je treće oko pa se na kraju pjesme ponavljaju stihovi: “Prying open my third eye” (Carey i sur., 1996, pjesma 10).

Tijekom osvještavanja dolazi i do promjene pogleda pojedinca na sebe i druge, a Tool se koriste riječju *ego* osvrćući se u budističkom smislu na smrt ega kao identiteta, u jungijanskom smislu na smrt dijela ega ili na psihičku smrt nečega s čim smo se identificirali (Jung, 1959, 3). Na taj se način možemo osvijestiti mijenjajući naš *ego* – bilo njegovu strukturu ili potpuno ga izbrisavši, ovisno o referentnom sustavu. U pjesmi *Reflection* Tool upućuju kako je potrebno razapeti *ego* ostavljajući ovo negativno mjesto (svijet) da bi se spoznalo da smo svi jedno: “So crucify the ego before it’s far too late / And leave behind this place so negative and blind and

cynical / And you will come to find that we are all one mind” (Carey i sur., 2001, pjesma 9). Time zapravo impliciraju da je promjena u percepciji ta koja potiče prekid negativnoga pogleda na svijet, što je svojstveno i budizmu kao oslobađanje od patnje (Hiriyanna, 1980, 122). Dakako, zadnjim stihom *Tool* se opet referiraju na jedinstvo sa svim, kao da “smo svi jedan um”. Stihovi “I find that I can see a light at the end down... / And in my darkest moment, fetal and weeping / The moon tells me a secret / My confidant” (Carey i sur., 2001, pjesma 9), spominju ponovno mjesec, a osim što se Shakti opisuje sjajnom kao mjesec, često se crta s mjesecom (Judith, 2002, 283), te se u pjesmi na svjetlo referencira sa ‘She’ dakle ženskim rodnom. Dalje navodi da smo bez nje kao beživotni sateliti koji sanjaju snove, koristeći ponovno san kao metaforu za život “Without her we are lifeless satellites dreaming dreams” (Carey i sur., 2001, pjesma 9). Također, govori kako mu je u najmračnijem trenutku kada je plakao, mjesec rekao tajnu. Takva je iskrenost pokazatelj zrelosti te upućuje da nikakva promjena, bila razvoj, prosvjetljenje ili slično, ne dolazi jednostavno ili bez prolaženja kroz teže i mračne aspekte samoga sebe. Plava boja koja se pojavljuje u stihovima pjesme *Third Eye*, pojavljuje se i drugdje u *Toolovu* opusu, npr. u tamnim obrisima glave na naslovnoj fotografiji albuma *10, 000 Days*, koja ima upravo tri lica te tri oka – “three warm and wild eyes” iz stihova pjesme *Third Eye* (Carey i sur., 1996, pjesma 10). Vizualno predstavljanje također je velik dio *Toolova* identiteta. U pjesmi *Reflection* Carey govori da milijun refleksija svjetla prijeđu preko njega kada shvati da smo svi “jedan um” – jedna svjesnost, slično kao što u videu *Parabole* čovjeka gleda bezbroj očiju (*Tool*, 2019). Jednako tako, slike *Toola* s albuma i na njihovoj stranici detaljne su ilustracije koje ukazuju na tekstove pjesama, prikazujući često lica, čovjeka, simbole te (ovalne) geometrijske oblike (Grey, 2002).

JUNG I SJENA

Jung opisuje ego kao subjekt svjesnih elemenata, tj. kompleks osobnih aktova svjesnosti (Jung, 1959, 4). Za razliku od ega, sjena (engl. *shadow*) se odnosi na nesvjestan dio unutar svakoga pojedinca. Postajanje svjesnim sjene je prepoznavanje mračnih aspekata ličnosti, pa je u tom smislu i moralno propitkivanje sama sebe. Osvještavanje sjene nužan je preduvjet za samospoznaju te se stoga nailazi na otpor (Jung, 1959, 8). Ovi aspekti sjene, uz njezinu emocionalnost, ključni su za razumijevanje tekstova pjesama *Toola* i poruka koje žele prenijeti. Jung je promatrao emocije više kao nešto što se događa pojedincu nego kao voljnu aktivnost pojedinca, spominjući niže razine funkcioniranja i nekontroliranost (Jung, 1959, 9). Desetljećima nakon psihologija i neuroznanost otkrile su zaista mnoge mehanizme koji automatski aktiviraju emocije kao reakciju na okolinske podražaje, te su emocije povezane i s nekima od 'nižih', točnije evolucijski starijih, struktura mozga i živčanoga sustava, što je smisleno s obzirom na to da je bilo adaptivno razviti mehanizme za aktivaciju emocije kako bismo bili u stanju pripremljenosti. Dakako, emocije nisu uvijek adaptivne u svakodnevnim situacijama te je moguće da se počnu asociirati s nefunkcionalnim obrascima mišljenja i ponašanja. Jung navodi da je sjena upravo emocionalne prirode (Jung, 1959, 8), pa tako obuhvaća i naše slabosti, stvari na koje smo osjetljivi, mane i drugo. Stoga nije začudno da se pri pokušajima osvještavanja sjene pojedinac može susresti s obrambenim mehanizmima i snažnim otporom (Jung, 1959, 9). U pjesmi *The Grudge* stihovima "Wear your grudge like a crown of negativity... / Controlling, defining, and we're sinking deeper" (Carey i sur., 2001, pjesma 1) *Tool* ukazuju na pojedinca koji pamti zamjerke drugima te ima potrebu za kontrolom, pokazujući antagonizam prema rastu ili oprost. Prema Jungu bi se dakle trebao osvijestiti taj dio sjene da bi se promijenio, a *Tool* slično navode kako treba pustiti te zamjerke i promijeniti to hladno sidro "Choose to let this go / Give away the stone / Let the oceans take and transmutate this cold and fated anchor" (Carey i sur., 2001, pjesma 1). Mračni dijelovi sjene spominju se na razne načine u mnogim pjesmama *Toola*, npr. u *Reflection* sebičnost "Beneath my self-indulgent pitiful hole" (Carey i sur., 2001, pjesma 9). Borbu između 'svijetlog' i 'mračnog' dijela

sebe upečatljivo opisuju stihovi iz pjesme *Jambi* “Prayed like a martyr dusk to dawn / Begged like a hooker all night long” (Carey i sur., 2006, pjesma 2) uspoređujući nesebičnost i požudnost. Duž ove pjesme odvija se internalna borba subjekta, s materijalističkim opisom na početku pjesme: “Here from a kings mountain view / Here from the wild dream come true” (Carey i sur., 2006, pjesma 2). Nakon unutarnje borbe u pjesmi subjekt govori “So if I could I’d wish it all away / If I thought tomorrow would take you away” (Carey i sur., 2006, pjesma 2) jer mu materijalno više nije bitnije od toga ‘ti’, koje se u pjesmi eksplicitno odnosi na centar unutar sebe. Stih “Shine down upon the broken” (Carey i sur., 2006, pjesma 2) u pjesmi odnosi se na to da se oni koji su slomljeni ili izgubljeni mogu poboljšati svjetlom tj. radom na sebi (svom centru). U pjesmi *Third Eye* dodatno se naglašava individualna promjena koja dolazi uslijed konfrontacije sa sjenom: “I stick my hand into his shadow / To pull the pieces from the sand / Which I attempt to reassemble / To see just who I might have been” (Carey i sur., 1996., pjesma 10).

Pjesma *Sober* pak počinje stihovima “There’s a shadow just behind me / shrouding every breath I take / making every promise empty, pointing every finger at me” (Carey i sur., 1993, pjesma 2) pa bi se prema tekstu te poznavanju *Toolova* opusa i interesa moglo pretpostaviti da se i ovdje radi o referenci na sjenu. Međutim, gitarist Jones objasnio je jednom u intervjuu (Songfacts, nd) da se u pjesmi radi o muškarcu kojega su članovi benda poznavali, koji je bio ovisnik te se opisuje njegovo iskustvo i njihova promatranja njegova ponašanja. U pjesmi se ipak spominju mnoge samoosudajuće misli poput “I am just a worthless liar” (Carey i sur., 1993, pjesma 2) i slično, pa je moguće da su ovisnost toga pojedinca ili neki aspekti vezani uz nju ipak dijelovi njegove sjene kojih nije svjestan, no, u svakom slučaju tekst ima snažnu poruku o mogućim posljedicama vlastitih izbora te njihovih odgovornosti. Jedan od čestih obrambenih mehanizama ega je projekcija, u kojoj pojedinac projicira vlastite karakteristike, pozitivne ili negativne, na druge osobe (Jung, 1959, 10). Projekcija nam može biti korisna, ako je prepoznamo kao posljedicu unutarnjih sukoba, ne projiciramo nadalje na druge i integriramo u vlastitu svjesnu ličnost, čime smo zapravo dobili uvid u dio nesvjesnoga, što bi inače bilo teže. Postoje i drugi načini uvida u nesvjesno i osobnoga razvoja, koji mogu uključivati

snove i psihoanalizu, u kojima se također može dogoditi projekcija (Jung, 2005, 40). U pjesmi *Bottom* tekst "I must arm myself to fight you / by making weapons out of my imperfections" (Carey i sur., 1993, pjesma 8) sugerira na velik otpor kao reakciju na vlastite nesavršenosti i potencijalno projiciranje tijekom konflikta s drugima. U nekim pjesmama interpretacija se može odnositi na projekciju, nesigurnosti ili generalno osobne poteškoće, na primjer u pjesmi *Sober* "I will find a center in you / I will chew it up and leave" (Carey i sur., 1993, pjesma 2) upozorenje o vlastitom negativnom utjecaju, tj. u konačnici destruktivnom odnosu zbog ponašanja pojedinca.

Jedna od najpoznatijih pjesama *Toola*, generalno i vezano uz sjenu, je *Forty Six & Two*. Pjesma počinje stihovima "My shadow's / Shedding skin / I've been picking / Scabs again / I'm down / Digging through / My old muscles / Looking for a clue" (Carey i sur., 1996, pjesma 4) ukazujući kako se subjekt bori sa svojom sjenom. Jung ističe upravo da promjena neće doći zamišljajući svjetlo već osvješćujući ono mračno i negativno (1983, 266), proces opisan i u pjesmi: "I've been crawling on my belly / Clearing out what could've been" (Carey i sur., 1996, pjesma 4). Sam Jung navodi da taj proces nije ugodan te ga se zato izbjegava (1983, 265). Tim više s obzirom na to da se naglašavaju nesvjesni aspekti, potrebno je puno rada kako bi se konfrontiralo sjenu. Tijekom konfrontacije sa sjenom ili nedovoljnom konfrontacijom s njom ona nas može prevladati i 'konzimirati' (Jung, 1959: 10), što *Tool* slikovito navode riječima: "See my shadow / Stretching up and over me" (Carey i sur., 1996, pjesma 4), ali i da se radom ipak može oslabiti utjecaj sjene te mehanizama koji nas štite od sjene, ali i puta k razvoju: "Soften this old armor / Hoping I clear the way". Moguće je i da pojedinac ostaje dulje vremena u borbi s drugim dijelom sebe, tj. svojom sjenom (Jung, 2005: 242), te iako su porivi sjene više senzualni i u tom smislu primitivni pa ih se potiskuje, dugoročno je represija sjene negativna: "I've been wallowing in my own / Confused and insecure delusions" (Carey i sur., 1996, pjesma 4). Kada dođe do konfrontacije vlastite sjene, tada ćemo primijetiti promjene: "In my shadow / My shadow / Change is coming through my shadow" (Carey i sur., 1996, pjesma 4). Integracijom sjene u svjesni dio, ego se proširuje i jednak je sa 'sebstvom', što je zapravo prosvjetljenje ili osviještenost. Sam naziv pjesme zapravo dolazi iz metafizike filozofa Melchizadeka, koji postulira kako teorijski postoje tri

vrste kromosomskih setova; 42+2, 44+2 i 46+2 (UKEssays, 2015). Prema tome, ljudi s 42+2 kromosoma percipiraju sve kao jedno, ne razlikujući vanjske događaje međusobno ili one koji se ne odnose na njih direktno, te iako Melchizadek (UKEssays, 2015) kao primjer navodi Aboridžine koji imaju spiritualne i filozofske poglede slične ovima, oni dakako nemaju 42+2 već 44+2 kromosoma, kao i svi ljudi. Upravo za trenutnu ljudsku vrstu koja ima 44+2 kromosoma Melchizadek navodi (UKEssays, 2015) da imaju individualnu svijest, ali svaka je svijest odvojena od druge te nedostaje kolektivne svijesti slično onoj Jungovoj (Jung, 1981, 42) te je stoga ovo nestabilna svijest, kojoj su neke od posljedica apatija i patnja. Konačno, kada bismo nadišli sadašnje stanje te imali 46+2 kromosoma, dostigli bismo višu razinu kolektivne svijesti (UKEssays, 2015), u kojoj bismo percipirali sebe kao individuu, ali i bili svjesni toga da smo dio jednoga zajedničkoga – taj viši stadij postigao bi se upravo konfrontiranjem sjene.

FILOZOFIJA TOOLA

Tema koja se provlači kroz mnoge pjesme *Toola* je razvoj. U nekim pjesmama referiraju se direktno na indijsku ili jungijansku filozofiju, no mnogi stihovi otvoreni su za interpretaciju te su primjenjivi na pojedinca ili društvo neovisno o kategorizacijama. U pjesmi *Bottom* tekst opisuje osobu koja je dotaknula dno (engl. *bottom*), izgubila motivaciju i pati: “My will is eroded / and my desire stolen and it makes me feel ugly / I’m on my knees and burning” (Carey i sur., 1993, pjesma 8). Iako se tekstovi nekih pjesama osvrću na negativnije aspekte pojedinca, a neki na pozitivnije, oni nikako nisu proturječni. Štoviše, gotovo hegelijanski bi se indijska filozofija mogla gledati kao teza – o poboljšanju i rastu, jungijanska sjena kao antiteza – konfrontacija mračnih dijelova, te transcendencija kao sinteza, pri čemu se do razvoja dolazi tek suočavajući se s nepovoljnim dijelovima te radom na povoljnim dijelima. Nužnost osvještavanja nepovoljnih i povoljnih dijelova sebe za osobni rast sažeto je izrekao Swami Prabhupāda (2015, 65), jedan od najutjecajnijih modernih mislioca indijske filozofije: “Samo onaj tko

usporedno nauči kako djeluje neznanje, a kako transcendentalno znanje, nadići će utjecaj uzastopnoga rađanja i umiranja”. Nadalje, Shakti i Shiva koji se spominju u indijskoj filozofiji mogu se usporediti s arhetipovima Animus i Anima iz Jungove filozofije (Jung, 1959, 10). Sam Jung uvelike se osvrće na *yogu* iz indijske tradicije (Jung, 1983, 29) govoreći o dezintegraciji svjesnosti i meditaciji kao sredstvu za percipiranje nesvjesnoga. Osim meditacije i *yoge*, patnja je još jedan od centralnih pojmova budizma koji se spominje, poput stihova “This holy reality / all this pain is an illusion / Of what it means to be alive” u pjesmi *Parabola* (Carey i sur., 2001, pjesma 5) ističući kako je patnja kao posljedica života iluzija unutar realnosti. Posljednjim stihovima pjesme “Embrace this moment / Remember / We are eternal / All this pain is an illusion” (Carey i sur., 2001, pjesma 5) ističe se svjesnost u oba smisla – svjesnosti trenutka i vječnosti.

Osim osvrtnja na osobni razvoj i osvještavanje, *Tool* se u pjesmama učestalo osvrću na društvenu problematiku i interpersonalne odnose. U pjesmi *Schism* govore o narušenom odnosu dvoje ljudi: “I know the pieces fit / cuz I watched them fall away... / two lovers souls in motion / disintegrating as it goes / testing our communication” (Carey i sur., 2001, pjesma 3). Može se uočiti kako se koriste svojim uobičajeno poetičnim stilom, gotovo fenomenološki govoreći o odnosu dvoje ljudi kao strukturi čiji su dijelovi jednom odgovarali i pripadali skupa, ali se sada raspadaju. Pjesma *Prison Sex* bavi se čak i ozbiljnijom temom, sugerirajući da je pojedinac proživio traumatsko iskustvo u mladosti: “It took so long to remember just what happened / I was so young and vestal then, / you know it hurt me” (Carey i sur., 1993, pjesma 5). Pjesma je zadobila veliku medijsku pozornost te je pokrenula rasprave o zlostavljanju koje je opisano u tekstu pjesama (Wiederhorn, 2020). Vrlo istaknut stih u pjesmi je “Do unto others what has been done to you” (Carey i sur., 1993, pjesma 5) koji ističe da su zlostavljanje, kao i mnoga druga ponašanja, nešto što se uči iz okoline i lako prenosi na sljedeće generacije, postajući tako štetan ciklus koji se iznova ponavlja. Na sličan način u pjesmi *Bottom* govori se o internalizaciji tuđih mišljenja i ponašanja kao dijelova samoslike sebe: “I have swallowed the poison you feed me... / But I survive on the poisons you feed me, / And it leaves me guilt fed, hatred fed, weakness fed / And it makes me feel ugly” (Carey i sur., 1993, pjesma 8). Tako se ponovno naglašava suočavanje s

vlastitim nepovoljnim aspektima koji dovode do osjećaja bespomoćnosti i mržnje.

ZAKLJUČAK

Kompletan opus *Toola*, uključujući ne samo pjesme već i videa te slike albuma, promišljen je jasnim porukama o razvoju pojedinca, spiritualnosti temeljenoj na indijskoj filozofiji te društvenoj problematici. Često se referiraju na Jungov koncept sjene kao mračnih, nesvjesnih dijelova pojedinca s kojima se treba suočiti da bi došlo do promjene u ponašanju i svjesnoga djelovanja. Također, osvrćući se na koncepte indijske filozofije, govore o potrebi za radom na svjesnosti i poboljšanju, bilo kroz koncepte *chakri* ili jedinstva svega. Tekstovi njihovih pjesama ipak su dovoljno misteriozni da se mogu interpretirati ovisno o perspektivi pojedinca, mogu biti spiritualni, religiozni ili jednostavno poticajni za promišljanje i razvijanje sebe kao osobe. *Tool* tako vrlo sveobuhvatno u tekstovima svojih pjesama govore o pojedincu i njegovu osobnom rastu, suočavanju s vlastitim problematičnim aspektima, kao i radu na povoljnim odnosima s drugima te potrebi za društvenom promjenom.

LITERATURA

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1992). *The Gaping Lotus Experience*. Na Opiate [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1993). *Sober*. Na Undertow [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1993). *Prison Sex*. Na Undertow [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1993). *Bottom*. Na Undertow [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1996). *Stinkfist*. Na Ænima [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1996). *Forty Six & 2*. Na Ænima [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1996). *Hooker with a Penis*. Na Ænima [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (1996). *Third Eye*. Na Ænima [CD]. Los Angeles, LA: Zoo Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2001). *The Grudge*. Na Lateralus [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2001). *Schism*. Na Lateralus [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2001). *Parabola*. Na Lateralus [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2001). *Lateralus*. Na Lateralus [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2001). *Reflection*. Na Lateralus [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2006). *Jambi*. Na 10, 000 Days [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Carey, D., Chancellor, J., Jones, A. i Keenan, M. J. (2019). *Pneuma*. Na Fear Inoculum [CD]. Los Angeles, LA: Volcano Entertainment.

Collins Dicitonary. (nd). Pneuma. U *rječniku Collins dictionary.com* <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/pneuma> [27. 2. 2021.]

Grey, A. (2002). *Net of Being*. [Fotografija]. Alex Grey. https://www.alexgrey.com/art/paintings/soul/alex_grey_net_of_being

Grimes, John. (1996). *A Concise Dictionary of Indian Philosophy: Sanskrit Terms Defined in English*. New York: State University of New York Press.

Herring, B. K. (2007, 28. kolovoza). Yoga Poses for the Chakra System. *Yoga Journal*. <https://www.yogajournal.com/practice/asanas-for-the-chakra->

system/

Hiriyanna, Mysore. (1980). *Osnove indijske filozofije*. Zagreb: Naprijed.

Iveković, Rada. (1981). *Počeci indijske misli*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.

Johari, Harish. (2000). *Chakras: Energy centers of transformation*. Rochester, Vermont: Inner Traditions, Bear & Company.

Judith, Anodea. (2002). *Wheels of Life: A Users Guide to the Chakra System*. Woodbury: Llewellyn Publications.

Jung, Carl Gustav. (1959). *Aion: Researches into the Phenomenology of the Self*. New York: Pantheon Books.

Jung, Carl Gustav. (1981). *The Archetypes and the Collective Unconscious*. London: Routledge.

Jung, Carl Gustav. (1983). *Alchemical Studies*. New York: Princeton University Press.

Jung, Carl Gustav. (2005). *Modern Man in Search of a Soul*. London: Routledge.

Malcolm, J. (1962). The Line and the Cave. *Phronesis*, 7(1-2), 38-45. https://www.jstor.org/stable/4181698?seq=1#metadata_info_tab_contents

Nityabodhananda, Rishi. (2009). *Ajna Chakra*. Munger, Bihar: Yoga Publications Trust.

Ramachandra Rao, Saligrama Krishna. (1983). *The tantra of Śrī-chakra (Bhāvanopanishat)*. Bangalore: Sharada Prakashana.

Radhakrishnan, Sarvepalli. (1948). *Indian Philosophy: Volume I*. London: George Allen & Unwin LTD.

Swami Prabhupāda, Śrī Ś imad A. C. Bhaktivedanta. (2015). *Śrī Īśopaniṣada*. Zagreb: Tisak GZH.

TOOL. (2019, 30. kolovoza). *TOOL – Parabola* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=-_nQhGR0K8M

Songfacts. (nd). *Sober by Tool*. <https://www.songfacts.com/facts/tool/sober>

UKessays. (2015, 1. siječnja). *Theories Of Drunvalo Melchizadek And Jungian Biology Essay*. <https://www.ukessays.com/essays/biology/theories-of-drunvalo-melchizadek-and-jungian-biology-essay.php?vref=1>

Veljačić, Čedomil. (1982). *Filozofija istočnih naroda I*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Wiederhorn, J. (2020, 10. lipnja). *The Story Behind The Song: Tool's Prison Sex*. Izvor: <https://www.loudersound.com/features/tool-prison-sex-story-behind-song>

Wilber, K. (1979). A developmental view of consciousness. *Journal of Transpersonal Psychology*, 11(1), 1-21. <https://atpweb.org/jtparchive/trps-11-79-01-002.pdf>

TOOL, INDIAN PHILOSOPHY AND JUNG

Abstract

Tool is a heavy metal band whose lyrics are replete with references to philosophy, specifically to Indian philosophy and Jungian psychoanalysis. They primarily focus on consciousness and transcendence in order to expand their views of the world. They use Jung's concept of the shadow to reference his views on the dark parts of the self, which are to be confronted if one wants to develop and change one's perspective. The lyrics of their songs also imply a need for growth, but also for collective consciousness – both phenomenological and societal. Their lyrics include reflections on life, interpersonal relationships, and social influences. *Tool's* entire discography includes many references and is open to interpretation, encouraging listeners to think and question the concepts they mention for themselves.

Key words: *Tool*, metal, music, philosophy, Jung